

Maletes viatg eres de poesia

*Cicle
mitjà*

Poesia a l'escola

El text poètic és un dels millors instruments per descobrir les possibilitats d'expressió que ofereix la paraula, ja que incita a fer-ne un ús creatiu, imprevisit; convida a l'artifici i al joc i indueix a manifestar l'insòlit, l'absurd o els matisos més sorprenents d'allò que és real.

La creativitat i la fantasia s'hi poden esplaiar sense límits, ja que l'inici del treball poètic és aprendre a relacionar paraules i sensacions.

Per això, la poesia és un bon recurs per a treballar el llenguatge amb els alumnes, ja que partim de textos curts, amb una gran riquesa de llenguatge. Ens permet treballar: la comparació i el sentit figurat de les paraules. Ens ofereix la possibilitat de captar sensorialment la realitat objectiva del poema i arribar a l'essència de les coses, fets o fenòmens que en són el nucli.

A l'hora de treballar la poesia amb els alumnes, l'objectiu principal ha de ser **el contacte actiu amb el llenguatge poètic**, per això cal tenir ben present una sèrie de consideracions:

- Aquests contacte amb el llenguatge poètic, l'alumne no el pot fer sol ni en fred, l'ha de fer guiat.
- La creativitat es basa fonamentalment en la disposició de l'individu i per tant necessita un clima de seguretat i de llibertat per expressar-se.
- L'alumne ha de adonar-se que la poesia és una expressió lliure i no el fruit de la rigidesa normativa i hem d'evitar que vulgui fer una calca dels poemes rimats dels adults.
- El poema no ha de ser només una assonància o un nombre de síl·labes, ha de ser essencialment l'expressió d'un pensament.

Per això el mestre/a ha de ser l'element provocador, ha d'aconseguir un entorn favorable per fomentar un clima creatiu, de joc, d'improvisació i enriquir a l'infant amb estímuls adequats, sensibilitzar-lo respecte als estímuls ambientals, perquè reaccioni d'una manera sensible davant el que veu, sent, toca, olora, escolta. Fer-lo més sensible a la seva pròpia experiència motivarà la seva expressió i com més capaç sigui d'establir relacions sensibles, millor serà la seva comprensió de les coses.⁽¹⁾

¹ BESORA, Ramon. *Poesia i escola*. Editorial Barcanova

Com a fil conductor de tot aquest treball entorn de la poesia, és bo pensar alguna activitat que marqui un objectiu final del procés:

- **Organitzar un recital de poemes**, a partir de textos treballats o de elaboració pròpia. Aquesta activitat implica que tots els alumnes participin en un projecte comú: la selecció de poemes, el treball conjunt en l'aprenentatge de declamació i el muntatge plàstic i escènic de la representació.
- **Fer una exposició amb tot el material treballat i l'elaborat pels mateixos alumnes**, fer això també implica la participació de tot el grup classe: elaboració de criteris per a l'exposició - per a quin públic, on, quan, de quina manera... -; selecció, recollida i presentació del material que es vol exposar; anunci de l'acte, realització i muntatge...
- **Fer un recull o fitxer de poemes**, amb totes aquelles poesies que més els han agradat, tant si són les que han treballat a classe com si es tracta de produccions pròpies, acompanyades de dibuixos, fotografies, pintures... que il·lustrin aquests poemes.
- **Realitzar una "Galeria de personatges"** que consistiria en un joc d'endevinalles a partir de poemes sobre els companys, mestres, amics... que es pot il·lustrar amb pistes diverses: fotografies, dibuixos, siluetes, llistes de noms...

*L'estructura d'aquesta proposta entorn de la Poesia està basada en el llibre ULL DE BOU, cicle superior de primària, editat per Barcanova. (Actualment fora del mercat)
En són autores: Anna Camps; Montserrat Camps; Teresa Colomer; Marta Milian.*

Els poemes que trobareu a les activitats són extrets dels mateixos llibres que s'han utilitzat per confeccionar el recull de cada cicle. Són els llibres que viatgen amb les maletes.

La proposta de treball MALETES VIATGERES DE POESIA i el recull de poemes per cicles han estat realitzats per l'equip de mestres del CRP d'Osona i l'extensió a Perafita.

Índex

1. De què parlen els poemes?	2
2. Poesia per mirar	8
<i>Amagar paraules</i>	9
<i>Les lletres juguen</i>	10
<i>Abecedaris</i>	14
<i>Galindaines. La forma de les paraules.</i>	21
<i>Cal·ligrames</i>	23
3. Poesia per jugar	28
<i>Jugant amb les paraules</i>	28
<i>La primera lletra mana</i>	40
<i>Acròstic</i>	41
<i>Encadenaments.</i>	43
<i>Repeticions</i>	46
4. Com sonen els poemes?	50
<i>El ritme</i>	51
<i>El ritme del llenguatge de cada dia.</i>	53
<i>La rima</i>	57
<i>Versos que no rimen</i>	68
5. Com és el llenguatge dels poemes	70
<i>La imatge.</i>	70
<i>La comparació.</i>	71
<i>De la comparació a la metàfora.</i>	74
<i>La personificació</i>	76
<i>Amb qui parla el poeta?</i>	79
<i>Les enumeracions.</i>	81
6. Fem poemes	84
<i>Poemes a partir d' una audició musical</i>	84
<i>Poemes a partir d'una imatge</i>	85
<i>Poemes mutilats.</i>	86
<i>Poemes amb monosíl·labs</i>	87
<i>Poemes suggerits pel tacte</i>	88

1. De què parlen els poemes?

El treball d'aquest bloc, pretén que els alumnes descobreixin en els poemes una forma expressió que valora els aspectes estètics de la llengua. La musicalitat de les paraules, la creativitat, la sensibilitat per explicar les coses com són i comunicar sensacions i sentiments.

Com treballar aquest bloc?

Escoltant poemes recitats pel mestre i o altres persones en directe o bé enregistraments cantats o recitats.

Llegint poemes dels llibres de la maleta, de l'escola...

Parlant dels poemes per afavorir la seva comprensió. Què diuen? Com ho diuen? A qui ho diuen? Quines sensacions, sentiments hem tingut al llegir o escoltar el poema? Ens ha agradat, per què?

Recitant poemes davant dels companys.

Cantant algun dels poemes treballats.

Relacionant cada títol amb el seu poema.

Inventant un títol. Donar uns poemes sense títol. Llegir-los i comprendre'ls.

Representant plàsticament. A partir d'un poema fragmentat, fer les il·lustracions que es corresponguin a cadascun dels fragments.

SUGGERIMENTS

- Es pot introduir el tema per mitjà d'un diàleg, conversa, ...entorn de la poesia.
 - Sabeu què és un poema?.
 - N'heu llegit mai cap?.
 - Teniu llibres de poemes?.
 - Coneixeu algun poeta?..

- Es pot proposar als nens/es que demanin a casa si saben algun poema. Es pot dedicar un temps i un espai cada dia perquè els nens/es els recitin, els cantin, o llegeixin aquests poemes.

- Després de llegir diversos poemes de la maleta o del recull podem proposar als nens/es que facin una tria d'aquells que els han agradat més i que expliquin el perquè.

- També podem treballar més a fons els poemes anteriors fent treballs de comprensió de les paraules desconegudes, utilitzant el del diccionari, parlant del llenguatge que ha fet servir el poeta, ...

- Podem escollir alguns poemes, als que haurem tret el títol, aleshores es demana als nens/es que en pensin un i l'escriuin. Segurament els títols seran diferents, però tots tindran a veure amb el contingut del text i amb el que ells han sentit en llegir el poema.

Llegeix amb atenció aquest poema. Explica de què parla.

He vist un gatet
d'un marró llampant,
s'ha fet amic meu
i tinc el cor bategant.

El meu amigueta
és petit i bufó
i molt content jugava
per un carreró.

*Clàudia Mestres. 3è curs.
CEIP Catalunya. Sant Cugat del Vallés.
Poemes per a un món millor*

Quin títol posaries a aquest poema?

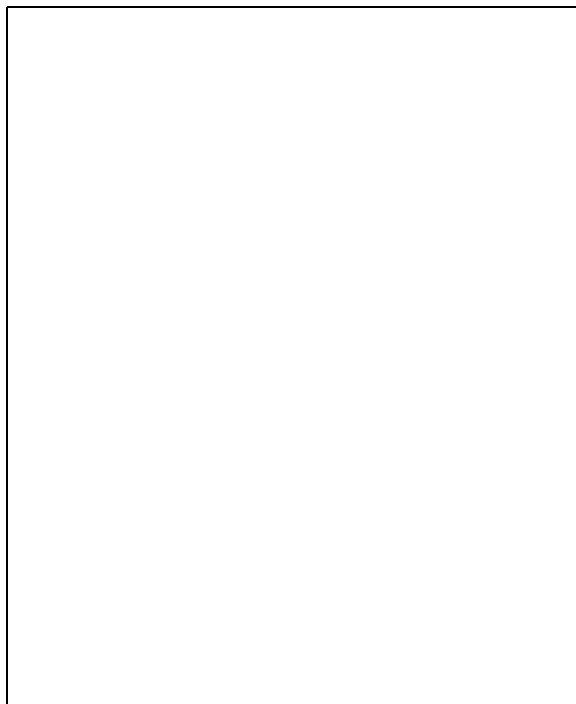
He vist un gatet
d'un marró llampant,
s'ha fet amic meu
i tinc el cor bategant.

El meu amigueta
és petit i bufó
i molt content jugava
per un carreró.

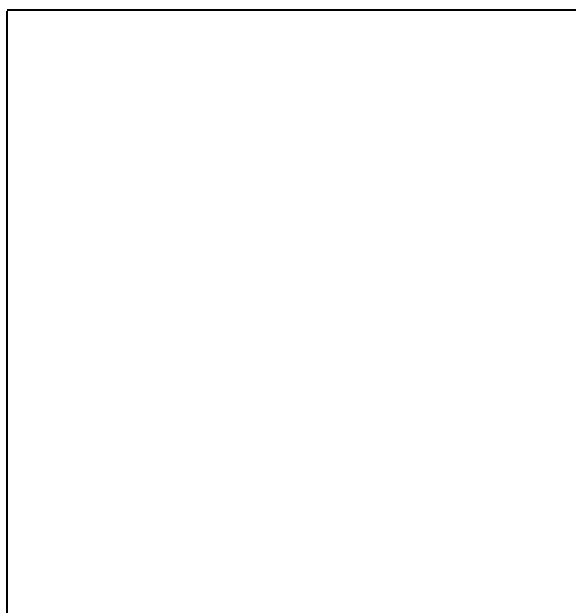
*Clàudia Mestres. 3è curs.
CEIP Catalunya. Sant Cugat del Vallés.
Poemes per a un món millor.*

Fes un dibuix de cada estrofa d'aquests poema "El balcó" de la Joana Raspall

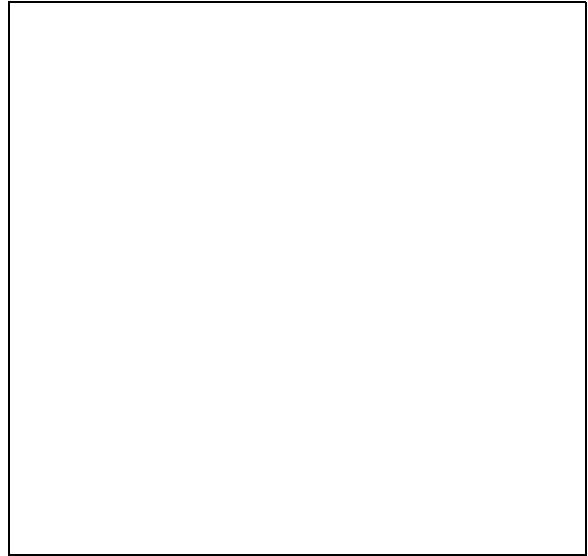
Vull un balcó sobre el mar
per veure passar les
barques
amb veles de colors
tenses pel vent.

Vull un balcó sobre el camp
per veure florir les
branques
i aspirar-ne les olors
a hora ponent.

Vull un balcó sobre els cors
per destriar les mentides
i guardar les veritats
com a tresors.

2. Poesia per mirar

En aquest bloc de poesia per mirar, es treballa la relació entre la imatge visual de la comparació i el seu significat, posa en joc els elements gràfics de la llengua. Dit d'una altra manera, consisteix en treballar les possibilitats visuals que genera una lletra, una paraula, un text, ... de manera que la imatge arribi primer que la paraula.

Com treballar aquest bloc?

Abans de posar-nos a treballar cal tenir present que la poesia visual no s'ha de treballar només en el full a partir de la proposta escrita, cal donar-li una dimensió de tipus gràfic o plàstic, hem de recordar ens ha d'entrar el missatge pels ulls, i posteriorment llegirem.

Hem inclòs les següents tipologies de poemes que anomenem per mirar:

Paraules amagades

Lletres que juguen

Abecedaris

Galindaines

Cal·ligrames

De cadascuna d'aquestes tipologies us en fem una breu descripció així com alguns suggeriments per a treballar amb els vostres alumnes.

Amagar paraules

Són poesies on trobem paraules dissimulades, camuflades o fragments de poemes dins d'un garbuix de dibuixos. En aquests hi podeu trobar sis paraules amagades.

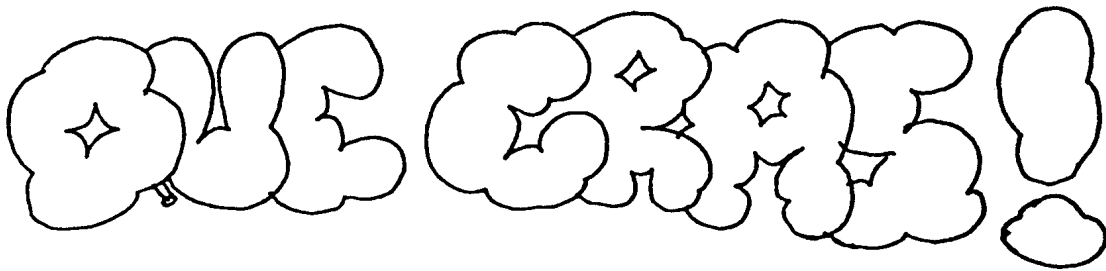
SEDEC (Seminari d'assessorament didàctic de la llengua catalana)

Les lletres juguen

Són lletres que agafen diferents formes en funció del significat que té la paraula. Aquestes que podeu veure en són una mostra de la diversitat que en podem trobar.,

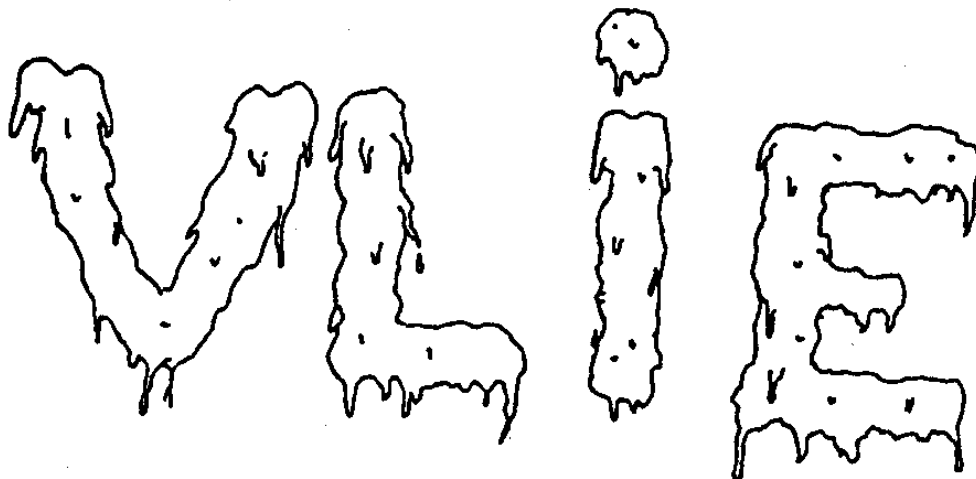
Lletres que s'inflen

Lletres que s'aixafen

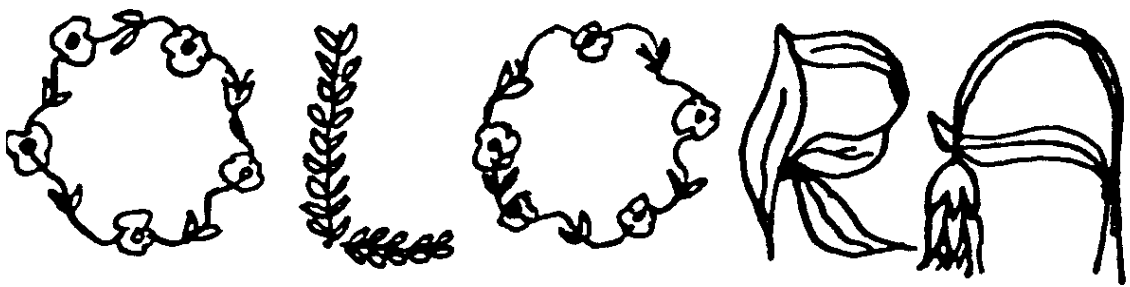
Lletres que es desgelen

Lletres que fan por

Lletres florides

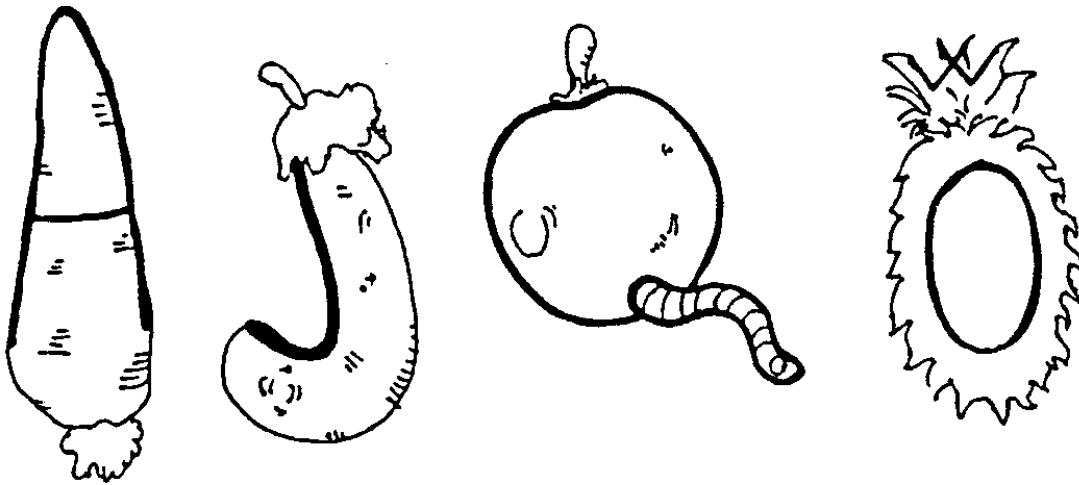
Lletres que s'aprimen

Lletres que tremolen

Ai quin fred, tinc molt fred!

Lletres vegetals

Lletres de diari

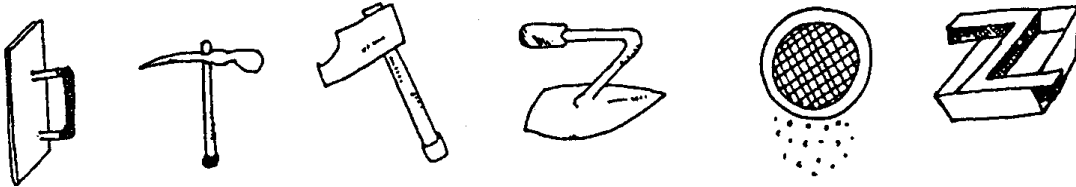
SUGGERIMENTS

- Podem proposar als nostres alumnes que juguin amb les lletres i creïn lletres diferents, estranyes, divertides.
- Podem demanar als nens que busquin diferents tipus de lletres a les revistes, diaris, propagandes... Que facin un collage i els posin un nom segons els suggereixi la seva forma, color, mida,...

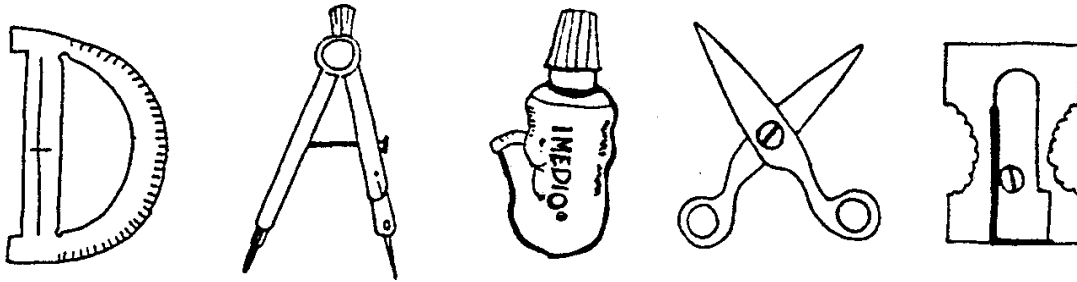
Abecedaris

Es dibuixen les lletres de l'abecedari buscant una relació entre la forma que tenen i objectes o accions diverses.

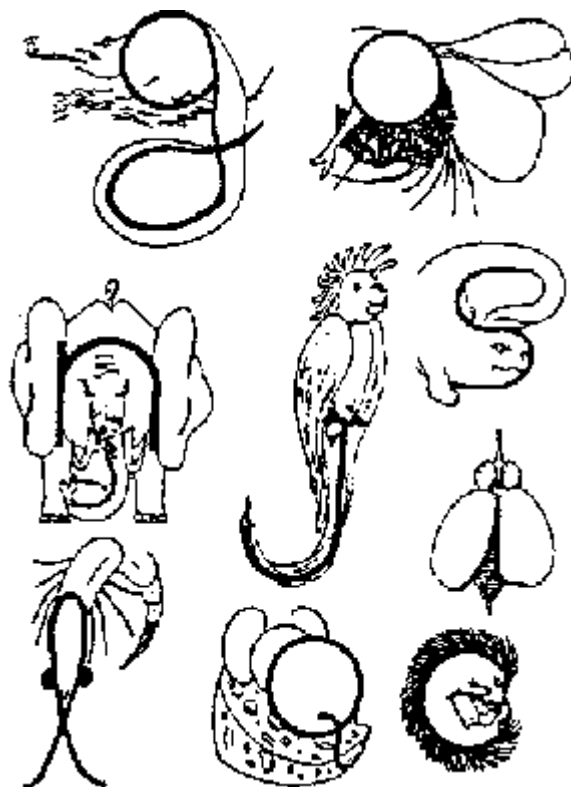
Lletres que son eines

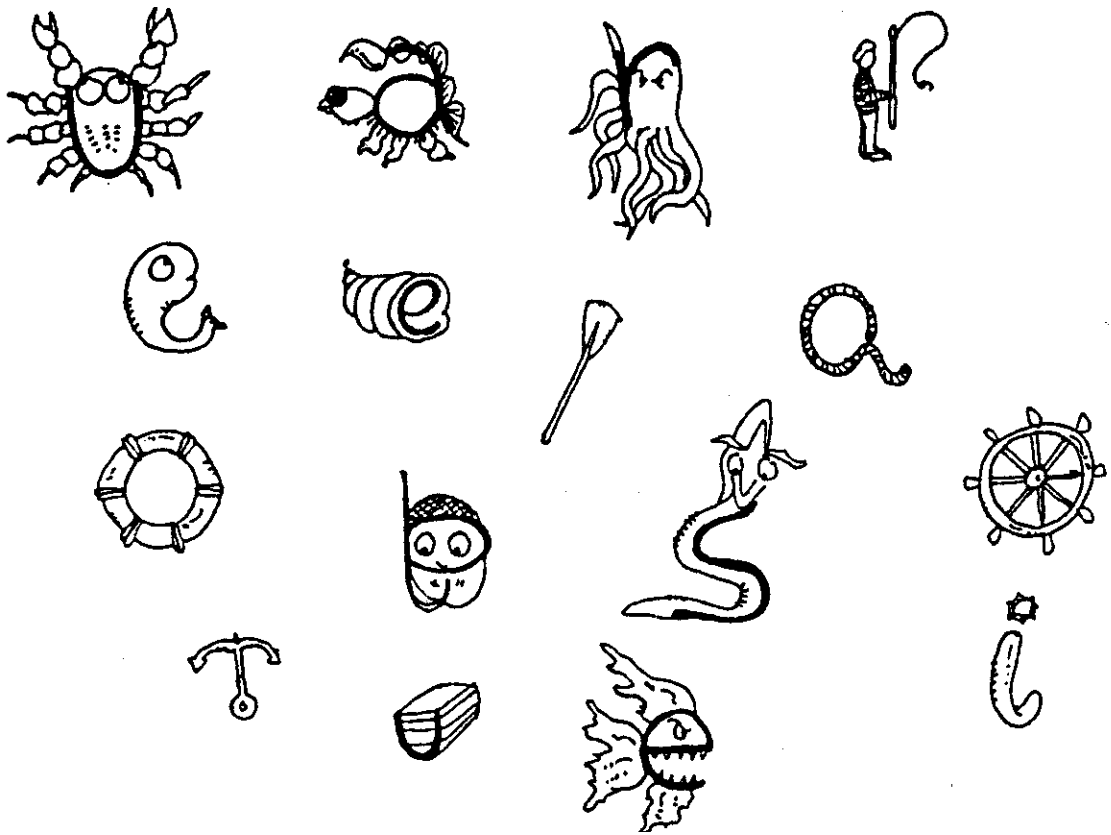
Lletres amb objectes escolars

Lletres amb animals

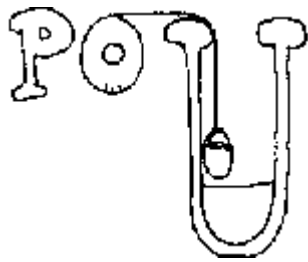

Lletres amb coses que tinguin relació amb el mar.

- Es pot construir un abecedari. Primer hauríem de suggerir un tema. Per exemple els oficis. Cada quatre nens/es trien un ofici. Amb les eines que s'utilitzen en aquest ofici inventen unes lletres i escriuen el nom de l'ofici. Poden jugar amb els company a endevinar els oficis dels altres grups.

- Es poden utilitzar algunes d'aquestes lletres abecedari a l'hora d'escriure paraules. Fer que una de les seves lletres sigui un dibuix. A continuació en teniu un exemple.

- Es poden utilitzar algunes d'aquestes lletres abecedari a l'hora d'escriure poemes. Aquí en teniu un exemple.

EL CAVALLET

Un cavall tinc a la quadra
cm cap altre ríhi hagi al mn;
hp! hp!
al galp! al galp!

És molt vell, per n importa;
n en sé un altre cm aquest.
Arri, arri, cavallet,
hp! hp! cavallet, cavallet!

Apel·les Mestres.

- Podem demanar els nens/es que dibuixin una lletra i facin un comentari del que els suggereix la seva forma. Entre tots els nens es poden fer totes les lletres de l'alfabet.
- Podem proposar que s'inventin un model d'abecedari i que escriguin el seu nom amb el model. Els noms els podríem posar en els penjadors de cada nen/nena, o a la seva taula.

Llegeix aquest poema . Escriu-lo i substitueix algunes lletres, per les lletres del l'abecedari que tu has creat.

JARDÍ DE PLATJA

A la sorra del jardí
hi ha formigues a milers,
sargantanes de les fines
i escarabat piloters;
pilota amunt,
rebento el llum,
pilota avall,
trenco el fanal.
M'empaita una estisoreta,
m'amenaça un borinot
amb la trompeta.

*Olga Xirinacs
Cavall de mar*

Mira aquestes lletres i el comentari que ha suggerit la seva forma a una noia de la vostra edat:

La és una senyora molt fina
alta i prima com un pal,
que es passeja tot el dia amb un bon barret, si cal.

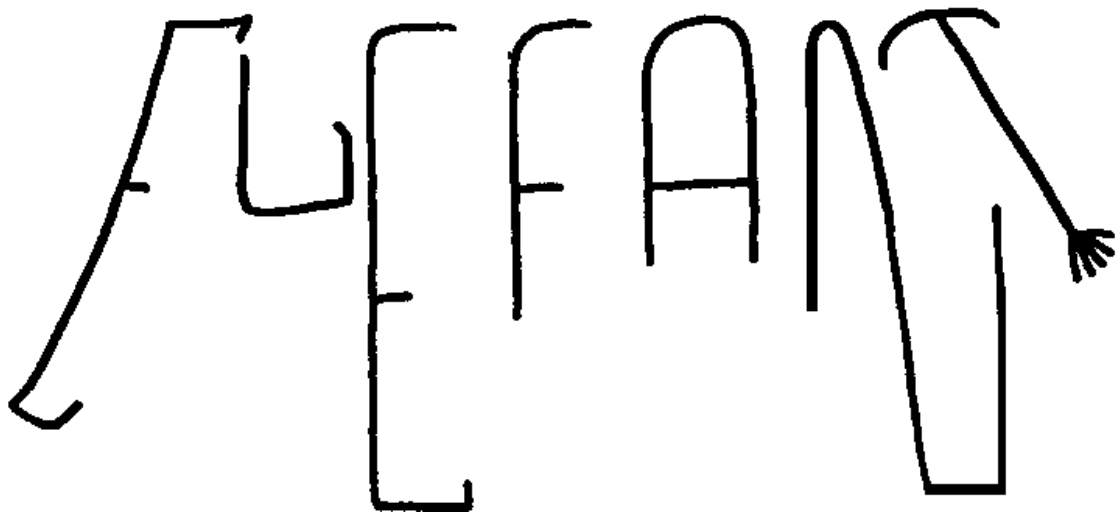

La és la serralada
amb els cims coberts de neu,
les vessants molt escarpades
i una vall petita als peus.

Què et suggereix la lletra Q?, i la E, i la H? Tria una lletra i fes una estrofa com la del model.

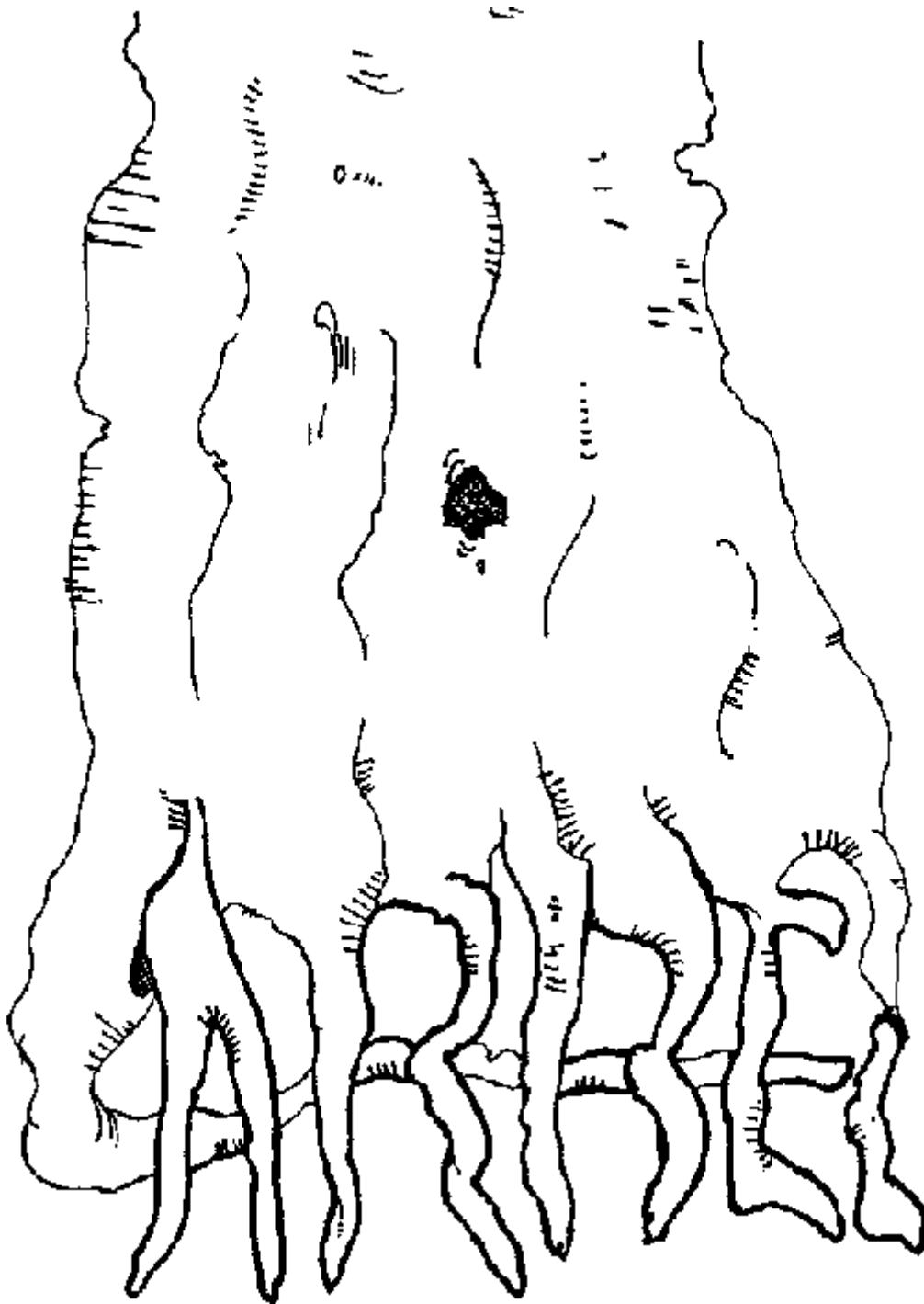
Galindaines. La forma de les paraules.

Podríem definir les galindaines com paraules imatge. S'escriu una paraula disposant cadascuna de les seves lletres de manera que el mot sencer sigui un dibuix, una representació gràfica del seu significat.

Seminari del SEDEC, de Cerdanyola

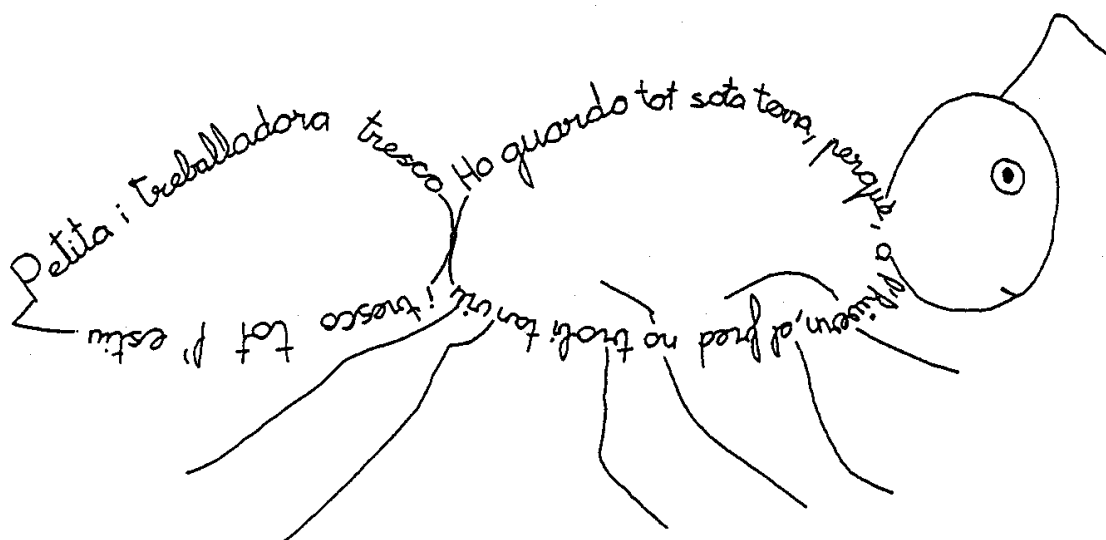

Aquestes galindaines, que teniu a tall d'il·lustració, les podeu fer servir com a models pels vostres alumnes. Com a activitat podríeu fer un llistat de noms. Triar-ne alguns i dibuixar-los de manera que la forma de la paraula suggereix el significat.

Cal·ligrames

Els cal·ligrames són composicions generalment poètiques, en les quals la distribució del text té relació amb el seu contingut.

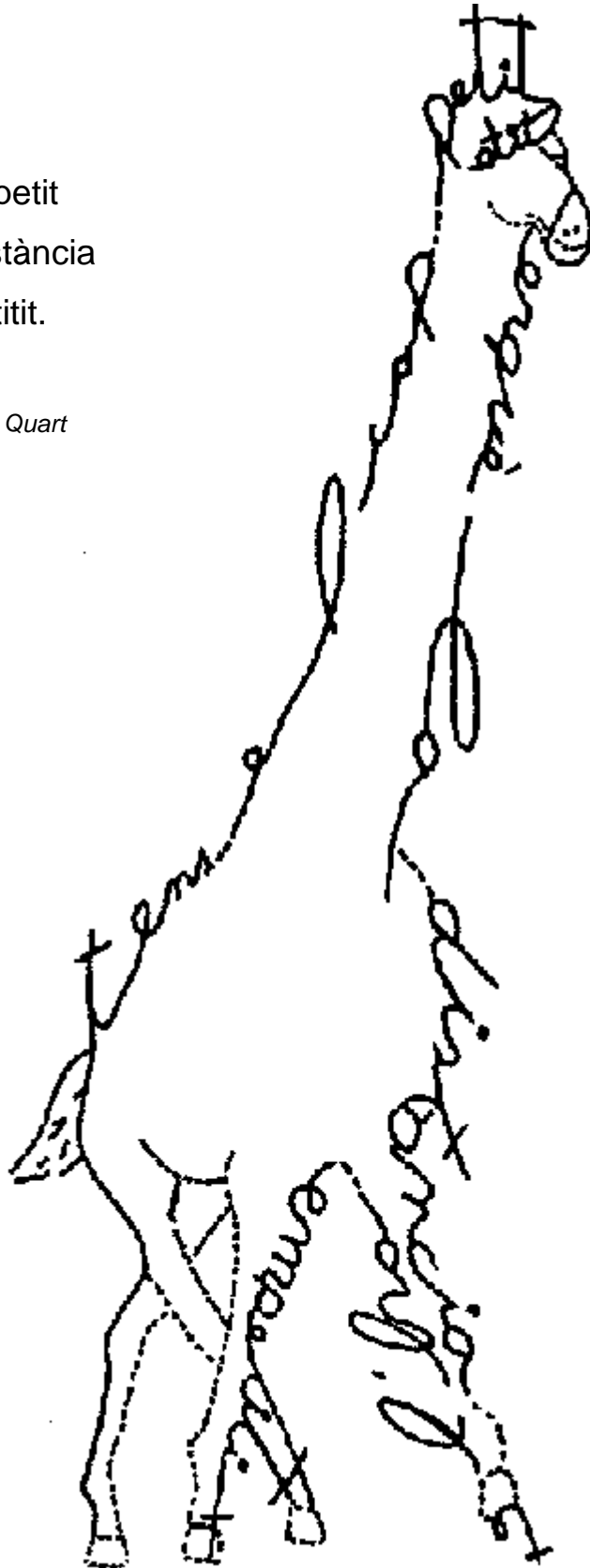
- Podríem repartir els llibres de poesia entre els nens i nenes de la classe, organitzar-los en petits grups i demanar-los que busquin algun cal·ligrama. Una vegada s'han trobat els cal·ligrames cada grup ha de llegir-lo i explicar-lo a la resta de companys de classe.

- Treballaríem un poema o endevinalla que ens serviria després per a crear un cal·ligrama. Un dels poemes que es podrien treballar és el següent:

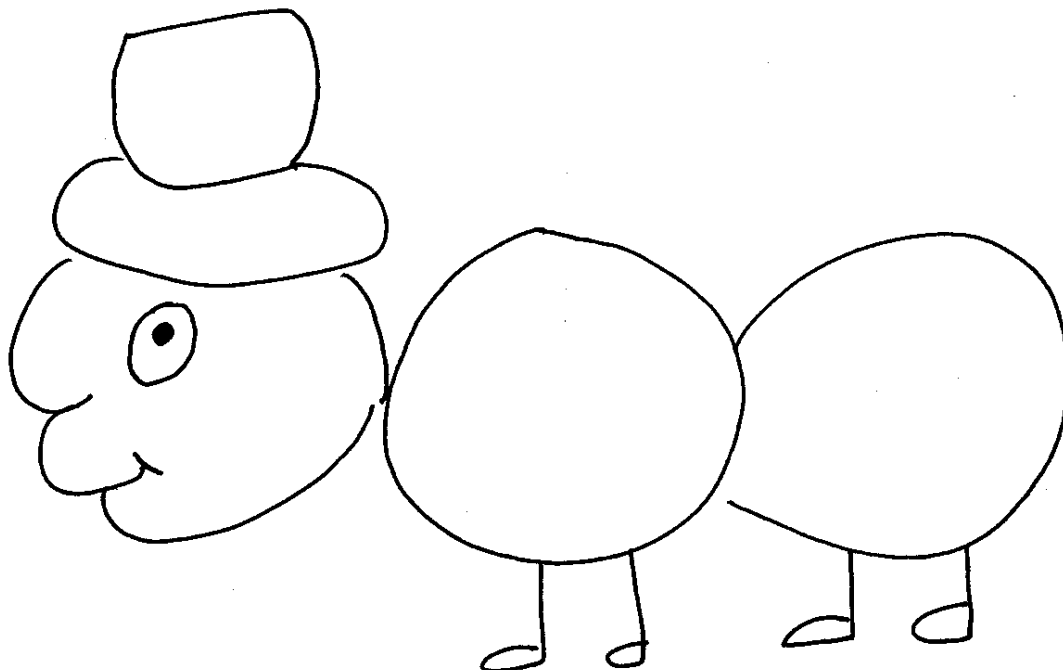
GIRAFÀ

Tens el cap petit
perquè la distància
te l'ha empetitit.

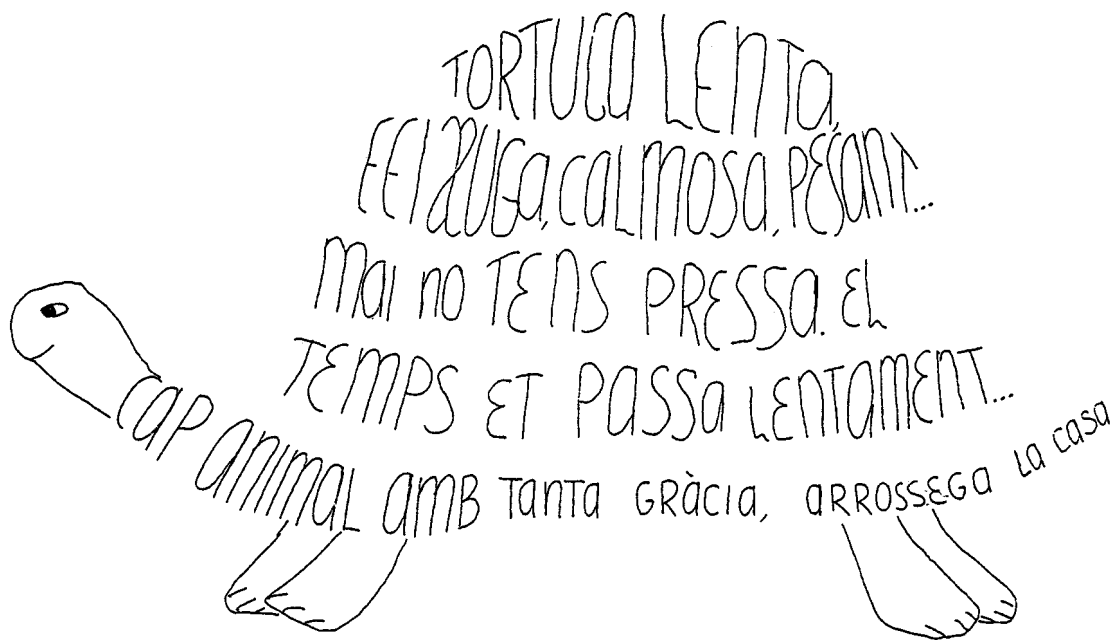
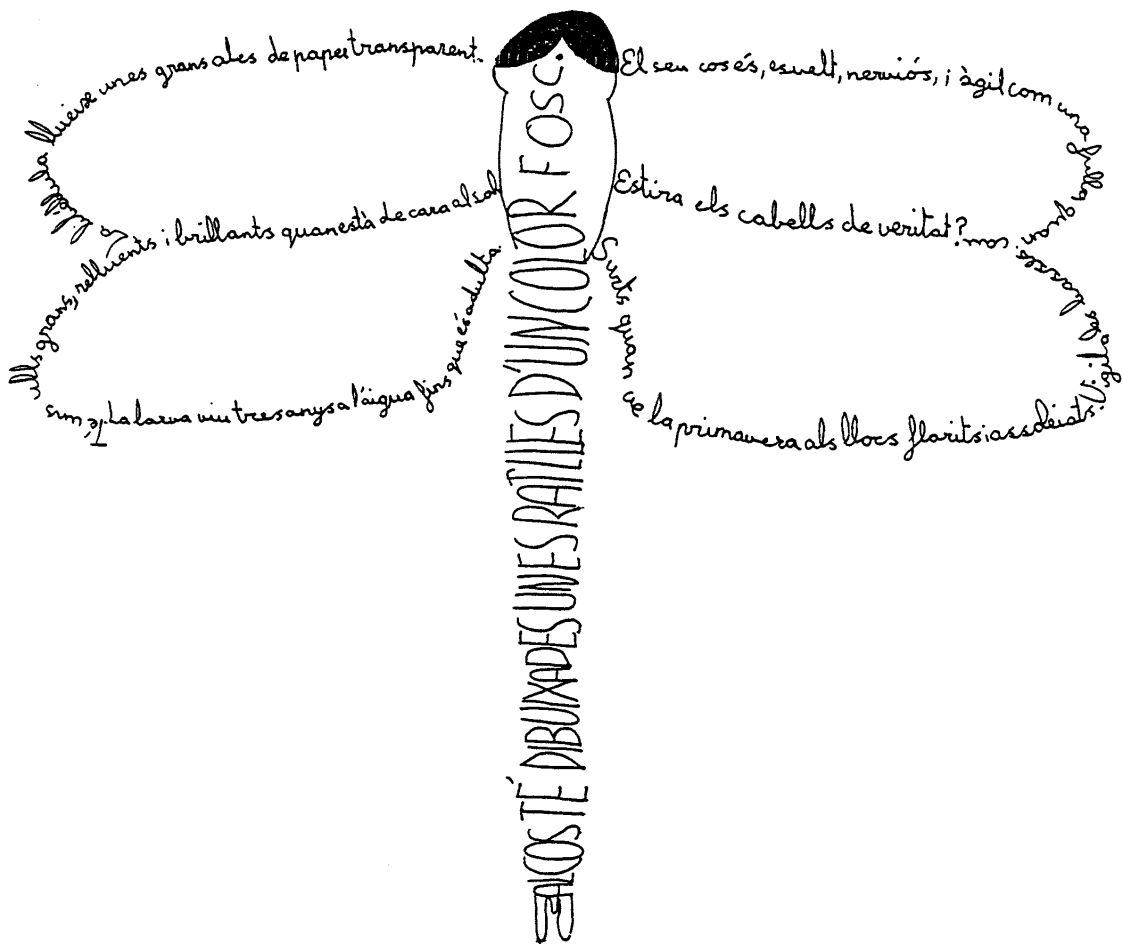
Pere Quart

- També podríem elaborar un cal·ligrama a partir d'un dibuix determinat com aquesta cuca. Seguint la línia escriuríem un text poètic que parlés d'ell.

Aquests cal·ligrames, de la libèl·lula i la tortuga, són exemples que il·lustren el suggeriment de treball que us hem fet. En aquest cas es juga amb la mida i forma de les lletres i la disposició de les paraules.

- Si ho creiem oportú també podem demanar que siguin els nens que facin el cal·ligrama lliurement. El procés podria ser el següent: primer ens inventem un poema sobre un objecte, cosa o animals, després en fem el dibuix i disposem el text damunt d'ell.
- Els alumnes podrien buscar en els llibres un poema que els agradés i fer-ne un dibuix molt simple del contingut. A continuació escriurien el poema seguint el traç del dibuix.
- També els podríem proposar aquesta activitat:

Escriu aquest poema fent un dibuix que representi el seu significat.

LA TORTUGA

Cautelosament
s'arrossega
lentament
com una tortuga.

Pere Quart

3. Poesia per jugar

Al llarg d'aquest bloc es posen en relleu les possibilitats lúdiques de la llengua.

Com treballar aquest bloc?

Jugant amb les paraules

Alterant l'estructura destruïm, mitjançant el joc, els camps semàntics convencionals.

Explorant les possibilitats d'una paraula de formar-ne d'altres. Paraules simples. Paraules compostes.

Tractant d'unir les paraules a les coses que representen. Explorar el misteri entre significants i significat.

Intentant que les lletres, paraules, frases, versos, esdevinguin protagonistes.

Procurant generar un sentit estètic, divertit,.. al associar lliurement els mots.

També parlarem del què són:

Acròstics,

Encadenaments,

Repeticions

Aquest tipus de composicions poètiques solen ser molt atractives pels alumnes. Especialment els encadenaments i les repeticions ja que al ser llegits donen un ritme. Recorden a les típiques repeticions de les cançons de joc.

- Algunes de les activitats que es poden fer:

Paraules “creixents” i paraules “minvants”

Afegint i traient lletres es poden formar noves paraules

Per exemple

<u>creixents</u>		<u>minvants</u>	
a	o	porta	àtona
ma	os	port	tona
mar	cos	por	to
mare	cosa	or	to
marea		o	o

D'una paraula en surten moltes

D'una paraula es poden fer, sense alterar-ne l'ordre, només suprimint lletres, moltes paraules diferents i amb diferent significat.

Per exemple

C	A	R	T	O	L	I	N	A	Cartolina
C	A	R	T	O					Cartó
C	A	R	T					A	Carta
			T			I	N	A	Tina
	A	R					N	A	Arna
			T	O			N	A	Tona
	A	R	T						Art
				O	L	I			Oli
C				O	L				Col
C				O	L			A	Cola
				O			N	A	Ona
	A	R						A	Ara
C	A	R						A	Cara

Paraules que es desplacen

Es tracta de buscar paraules que, si es desplaça una de les seves lletres, es converteixen en paraules totalment diferents.

Per exemple:

G aleria	Ale g ria
C osa	Os c a
A mor	M o ra
S ostre	O s tres
T erra	Err a t

Combinem lletres

Podem també formar noves paraules combinant les lletres d'una paraula.

Per exemple:

COSA			
soca	osca	caos	
cos	soc	oca	sac
sa	ca	os	as

Paraules del “dret” i del “revés”.

Es tracta de buscar paraules que llegides del dret tinguin un significat i llegides de l'inrevés un altre.

Per exemple.

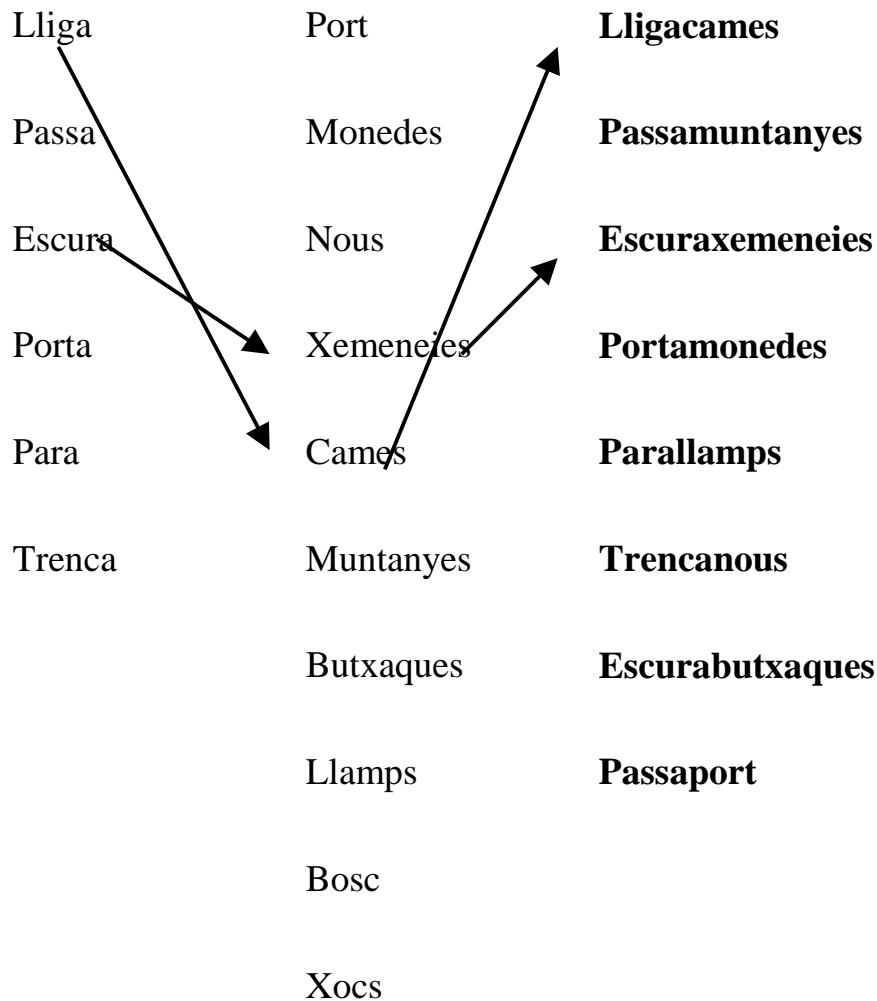
Llop	Poll
Arròs	Sorra
Llom	Moll
Cos	Soc.

Paraules simples paraules compostes

Es tracta de formar paraules compostes a partir de dues llistes de paraules.

- Podem jugar a que surtin paraules que ja es fan servir.

Per exemple.

- Podem jugar a construir paraules que no hem sentit mai, que no coneixem, però que podrien existir.

Per exemple

Tortuga + Elefant = **Tortufant**

Elefant + Formiga = **Elemiga**

Escarabat + Dromedari = **Escaradari**

Girafa + Papallona = **Girallona**

- Es pot imaginar i dibuixar el significat d'aquesta "nova" paraula.
- Podem intentar definir, descriure, aquesta "nova" paraula de manera divertida.

Per exemple.

Escaradari: Escarabat amb geps de dromedari.

Animal semblant a l'escarabat que viu de paper de diari.

Hidròfan: Elefant que té l'especialitat de llançar aigua amb la trompa.

Paquiderm Africà que respira hidrogen.

- També es poden convertir mots simples en compostos i escriure el nou significat.

Per exemple.

Arcbotant: Suport en forma de V

Arc Botant: Arc que bota i rebot. Serveix per caçar cangur.

Etribord: Costat dret d'una nau.

Estri Bord: Estri que no serveix per res. És bord, inútil.

Mira quantes paraules pots escriure si afegeixes cada vegada una nova lletra

C	O	L					
C	O	L	L				

Escriu totes les paraules que puguis a partir de la paraula Barcelona.
Pots suprimir lletres però no alterar-ne l'ordre.

B	A	R	C	E	L	O	N	A	Barcelona

Escriu el teu nom i cognoms.

Nom

Primer cognom

Segon cognom

Ara torna a escriure el teu nom i cognoms però comença per la darrera lletra.

Nom

Primer cognom

Segon cognom

Mira si pots fer més paraules jugant amb el teu nom i cognoms

Fes noves paraules a partir d'aquests dos llistats.

Accions que un fa.

Paraules senzilles

menja-

plora-

estudia-

mira-

para-

corre-

compta-

-miques

-gotes

-molles

Escriu una paraula amb les 10 primeres lletres de l'abecedari

A	ànec
B	
C	
D	
E	
F	
G	
H	
I	
J	

Fes una frase en que la primera paraula tingui una síl·laba, la segona dues, la tercera tres.

Escriu una frase amb les lletres de la paraula MAR.

La primera lletra mana

A partir d'una paraula, PAÍS, en aquest cas de quatre lletres. Les escrivim en columna i amb cada una d'elles podem formar altres paraules, també de quatre lletres.

Per exemple.

P	A	R	E	<i>Pare</i>
A	H	I	R	<i>Ahir</i>
Í	N	D	I	<i>Indi</i>
S	O	L	A	<i>Sola</i>

Missatges Ocults

Podem fer descobrir missatges ocults jugant amb els contraris dels adjectius, verbs,...buscant el seus sinònims, antònims,..

Per exemple

Amb les lletres inicials dels contraris d'aquests adjectius troba el nom d'un animal.

Dur → **T**ou

Talòs → **I**ntel·ligent

Petit → **G**ran

Pobre → **R**ic

Clar → **E**spès

Acròstic

Serveix per dir una cosa d'una manera amagada. Es tria una paraula que serà amagada per les lletres inicials de cada vers.

Rialla
Oberta
Sense
Alegria

A qui el missatge amagat és el nom de la noia.

SUGGERIMENTS

- Cada nen pot assajar amb el seu nom.
- Es pot començar només amb una paraula com en l'exemple anterior, o es poden fer frases curtes i fer un text ja més poètic.

Rialla vermella
Oberta al matí
Sou com una estrella
Al cel del Jardí.
- Una altra activitat que podria engrescar als alumnes podria ser que cadascun d'ells fes un acròstic. Els recolliríem tots i els repartiríem entre ells tenint en compte de no donar a cap alumne el que hagués escrit. Després demanaríem als nens que intentin descobrir el missatge o la paraula amagada del poema que els hi hem donat.

Sabries dir quin és el missatge amagat que hi ha en aquest poema?

Juguen
Onades,
Sempre
En cadena,
Plegades

Escriu un vers amb cada una de les lletres del teu nom. El poema que et surti serà un acròstic i el missatge ocult el teu nom.

Inventa't un poema que contingui un missatge amagat. Canvieu-vos entre els companys els poemes i intenteu descobrir quin és el missatge.

Encadenaments.

És una composició en la qual una paraula porta a l'altra.

GUERRA

De l'home
surt la ràbia.

de la ràbia
surt la fúria.

de la fúria
surt la guerra

de la guerra
surt la mort

i de la mort
surt la tristesa...

Mounir Jebari

6è de Primària. CEIP Drassanes. Barcelona

Poemes per a un món millor.

SUGGERIMENTS

- Abans de fer poemes encadenats poden jugar a fer encadenaments. A continuació teniu algunes propostes.

Encadenaments de paraules

Podem fer encadenaments a partir d'una paraula. Construir-ne una altra que comenci amb l'última síl·laba de la paraula que ha dit el company...

Per exemple :

Bar**CA**
Casso**LA**
Làmi**NA**
Na**FRA**

.....

Es poden fer encadenaments a nivell de tot el grup classe. Es comença amb una paraula i es tracta d'agafar sempre la darrera paraula del company i afegir-ne una de nova.

Per exemple

TAULA
Taula de XOCOLATA
Xocolata de LLET
Llet i CAFÉ
Cafè i COPA
Copa de CAVA
Cava....

Podem fer també encadenaments de frases.

Per exemple.

La lluna juga amb **el núvol**

El núvol dansa amb **el vent**

El vent acarona **la boira**

La boira se'n va lentament.

- Es poden escriure les frases tot fent un poema

Per exemple

La lluna juga amb el **núvol**
el **núvol** dansa amb el **vent**
el **vent** acarona la **boira**
la **boira** se'n va lentament.

- Una altra manera de fer un poema encadenat. En primer lloc cal que cada nen triï un tema, del qual en dirà una paraula que ens servirà per a fer l'encadenament.

Per exemple la Marina tria el tema dels animals i la paraula gat.

La Mercè tria el mar i la paraula ones.

En Josep les joguines i la paraula bicicleta ...

Es començaria l'encadenament amb els versos:

Aquest matí al meu jardí jugava un ratolí

No jugava un ratolí era el meu padrí.

Després els nens de la classe podrien continuar seguint la mateixa estructura utilitzant la paraula que hagin triat del tema. Més o menys semblant als següents versos on s'utilitzen les paraules que us hem posat d'exemple.

No jugava el teu padrí era el meu gat.

No era el teu gat era la meva bicicleta.

No era la teva bicicleta eren les ...

Repeticions

Molts poemes remarquen el ritme amb repetició de paraules o grups de paraules

COM BUFA EL VENT?

Com bufa la brisa,
fent trontollar les fulles?
Passa xiuxiuejant.

Com bufa el vent,
rebufant al voltant de casa?
Passa xiulant.

Com bufa la tempesta,
sacsejant tots els vaixells?
Passa rugint!

Georgie Adams

Un conte per a cada dia. 366 contes i poemes.

- A la classe podríem utilitzar el poema anterior i preguntar quina és l'expressió que es repeteix. També podríem repartir el poema i demanar que assenyalin els elements que es repeteixen i la distribució de la repetició.

- Es poden buscar cançons on hi hagi una part que es vagi repetint.

Per exemple.

Una plata d'enciam
ben amanida, ben amanida
una plata d'enciam
ben amanida
amb oli i sal.
Sucarem un tros de pa
per qui toqui, pararà

Assenyala els elements que es repeteixen en aquests poema.

POEMA A MIQUEL MARTÍ I POL

Poeta,
estàs assegut,
mai no t'aixeques....

Viatgen els teus poemes.

Poeta,
estàs callat...

Parlen els teus poemes.

Però tu, poeta,
et comuniqués amb els ocells
i, després,

canten els teus poemes.

És bonica la teva vida, poeta.

Begoña Achau (11 anys)
La Poesia a l'escola.

Perquè creus que l'autor a utilitzat la repetició d'aquest mots.

En aquesta cançó quins mots es repeteixen.

EL BALL DE LA CIVADA

El ball de la civada, jo us el cantaré;
el ball de la civada, jo us el cantaré;
el pare, quan la fangava, feia així, feia així;
se'n dava un truc al pit i se'n girava així.
Treballeu, treballeu, que la civada, que la civada,
Treballeu, treballeu, que la civada guanyarem.

El ball de la civada, jo us el cantaré;
el ball de la civada, jo us el cantaré;
el pare, quan la sembrava, feia així, feia així;
se'n dava un truc al pit i se'n girava així.
Treballeu, treballeu, que la civada, que la civada,
Treballeu, treballeu, que la civada guanyarem.

...

Intenta fer de nou la primera estrofa de la cançó sense repetir paraules. Què passa?

4. Com sonen els poemes?

En els poemes, les paraules es combinen per crear una significació que sorprèn al lector. Aquesta força expressiva es pot reforçar amb l'ajut del ritme, la rima, la llargada dels versos i la repetició dels sons.

Com treballar aquest bloc?

Dins d'aquest apartat parlarem del ritme i la rima.

El ritme en parlarem a partir dels versos curts i els versos llargs. De la rima, tenint en compte l'edat dels nens, tant sols comentarem amb els nens que hi ha versos que rimen les vocals, mentre que en altres rimen les vocals i les consonants i que també hi ha versos que no rimen.

Què entenem per ritme i rima?

El ritme el podríem definir com la proporció de temps entre diversos sons que ens pot venir donat per la repetició d'un mot, o de la construcció de versos amb el mateix nombre de síl·labes on els accents tinguin la mateixa distribució.

En canvi entenem per rima la total o parcial concordança de fonemes entre dos o més mots a partir de l'última vocal accentuada, que sols ser la utilitzada per aconseguir terminacions iguals o semblants entre dos o més versos.

El ritme

Els versos curts

La característica d'aquests versos rau en que donen un ritme ràpid i alegre al poema, que fa que tingui un to més juganer, àgil i divertit.

Exemple de poema de versos curts

L'ERIÇÓ

L'eriçó
és rodó,
cap per vall
un raspall.

L'eriçó
té calor;
massa pell,
sols per a ell!

L'eriçó
no té por:
quan ve el gat
l'ha punxat!

*Bofill, F; Puig, A; Serra, F.
Recull de Poemes per a petits i grans*

Els versos llargs

En general, els versos llargs serveixen per donar la impressió de calma, de silenci, de pau. Si es llegeixen amb el ritme adequat donant sentit a les paraules comuniquen una sensació relaxant, de lentitud.

Exemple de poema de versos llargs.

ON ÉS EL VENT?

On és el vent, que el sento i no el veig?
Xiula dalt dels arbres, xiula pels carrers,
em xiula a l'orella cançons i secrets.
Em fa pessigolles, m'estira els cabells
però quan em giro el sento i no el veig.

Núria Albó

Aire i llum

- Es poden buscar poemes que tinguin els versos llargs i poemes que els tinguin curts. Llegir-los veure'n les diferències de ritme.
- També es poden escoltar la recitació d'alguns poemes llargs i curts de les audicions de la maleta. Fitxar-nos en l'entonació ritme,...

El ritme del llenguatge de cada dia.

El ritme de la llengua passa inadvertit en el llenguatge de cada dia. Si ens en volem adonar, cal parar-hi atenció.

Us proposem per a treballar amb els nens les següents activitats:

- Analitzar a partir de frases o mots què entenem per ritme. Ho faríem tot picant les síl·labes que hi ha i marcant d'una manera determinada els accents tòpics.
- Buscar entre els noms dels nens de la classe quins tenen el mateix ritme.

Exemple:

Joan Codina Ferrer

Ferran Garriga Serra

- Buscar frases amb el mateix nombre de síl·labes.

La casa del meu veí

El cotxe del teu padrí

EL ritme de les cançons.

Les cançons de joc, generalment, tenen un ritme molt marcat. Les cançons i cantarelles de triar o dels jocs de rotllana segueixen el ritme que marca el gest de comptar o de marcar el pas.

DALT DEL COTXE

Dalt del cotxe
hi ha una nina
que repica cascavells,
trenta, quaranta,
l'ametlla amarganta,
pinyol madur,
ves-te'n tu.
Si tu te'n vas,
nero, nero, nero,
si tu te'n vas,
nero, nero, nas!

- Es pot fer una cerca, recull de cançons “cantarella” que els nens sàpiguen, que hagin sentit a casa. Poden preguntar a la gent gran: avis, veïns, ...

Poemes que es poden cantar.

Els poemes que tenen un mateix ritme o estructura rítmica es poden cantar amb la mateixa melodia

Exemple

Cançó del cargol treu banya

CARGOL, TREU BANYA

Cargol, treu banya,
puja a la muntanya;
cargol, treu vi,
puja al muntanyí.

Poema

CARGOL, TREU BANYA...

(fragment)

Cargol, treu banya,
el cel té una lleganya,
quan li caurà
l'hort es mullarà.

*Joana Raspall
Com el plomissol*

Com podeu veure el ritme d' aquest poema de la Joana Raspall es pot cantar amb la música de la cançó del Cargol treu banya.

- Com a treball a l'aula us proposem analitzar el ritme i cantar el poema Cargol, treu banya de la Joana Raspall amb la música del cargol treu banya.
- En el recull trobareu altres poemes que tenen un mateix ritme o estructura rítmica i que es poden cantar amb la melodia d'una cançó popular.

La rima

La repetició de sons a final de vers també contribueix a la música del poema

Tipus de rima

Hi ha versos que només rimen amb les vocals, i d'altres que rimen amb vocals i consonants

Pomes que rimen les vocals

LA MASIA

De solitària masia
el gos és el guardià;
va amb el pagès a caçar
i, assenyat, és policia.

*Popular catalana
Recull poemes per a petits i grans.*

Rimen vocals i consonants

LA VACA

Era una vaca tan trista,
tan avorrida, tan soca,
ensopida, pessimista,
poca cosa i desmenjada,
que de llet en feia poca
i, per postres!, descremada!

*Enric Larreula
Bestiesari*

Rodolins

Conjunt de dos versos que rimen, sovint de caire humorístic o enginyós. El seu ús a l'escola sol comportar la sensació divertida que donen el joc i la facècia.

Com a exercicis us proposem els següents com a models per a realitzar amb els nens i nenes:

- Fer un llistat de paraules i buscar paraules que rimin amb cadascuna d'elles com hem fet amb les següents.

Clatell	Castell
Hivern	Infern
Patata	Sabata

- Cada nen escull un parell de paraules del llistat anterior i fa un rodolí com el següent.

A l'estiu i a l'hivern

Els dimonis a l'infern

- Completar rodolins. Donant el primer vers.

Em fa molt mal al clatell

.....

- Demanar als nens/nenes que facin un rodolí utilitzant el nom del company que tenen assegut al seu costat:

Exemple:

Conec una nena que es diu Joana

Que a tothora té molta gana

- Poden fer també rodolins o repeticions de sons a partir de destacar qualitats bones dels nostres companys.

Exemple:

El ros d'en Roger

deixa els retoladors a la Roser

- Repartirem una sèrie de rodolins i els nens en faran la il·lustració. També ho podem fer a l'inrevés, els hi donem una il·lustració sobre una història que pot ser treta d'un llibre de còmics i els nens han de fer els rodolins com si fos una auca.
- Inventar rodolins lliurement a partir d'un tema, una paraula, un company...
- Fer una auca

Fes un rodolí amb les següents paraules.

Castanyes

Aranyes.

Minyons

Cançons

Dentista

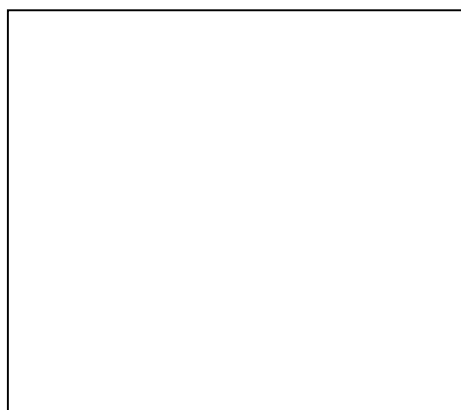
Artista

Escriu un rodoli al costat de cada dibuix.

Repetició de sons

Hi ha versos construïts a partir de la repetició d'un so per tal de produir un efecte determinat que té a veure amb el significat del poema.

RAP

El cap
del rap
no cap
al cap:
quin nyap!

Miquel Desclot
Bestiolari de la Clara

SUGGERIMENTS

- Abans de fer poemes es pot treballar la repetició de sons.
- Es pot fer un llistat de paraules que tinguin un mateix so. Després es poden inventar frases divertides on surtin moltes d'aquestes paraules.

Per exemple:

Xavier
Panxa
Xic
Xocolata
Xurros.

En Xavier té mal de panxa perquè ha menjat un xic de xocolata amb xurros.

La
Lola
Malalta
Li
Mal
Mel
Meló
Melmelada

La Lola està malalta; li ha fet mal la mel i el meló amb melmelada.

- També es pot provar de fer una frase, text, on totes les paraules comencin per la mateixa lletra

Per exemple:

Camina com **c**al, **C**arles.

Mans **m**isterioses **m**engen **m**oltes **m**aduixes **m**adures.

Ferran **F**errer **f**eia fum i foc, **f**errant **f**erro fort.

Pedregada rimada o pomes on les paraules comences pel mateix so

Es tracta d'escriure un poema en el qual totes les paraules comencin per la mateixa lletra.

En **P**ere **P**au
pintor **p**astera
pinta **p**ortes
per **p**oc **p**reu.

So que es repeteix.

Cull la palla amb la paella i
llença l'ampolla vella.

- Es poden fer frases amb paraules que tinguin un so determinat que es repeteixi sovint.
- Es pot observar quina impressió, èmfasi fa la repetició d'aquests sons.

Embarbussaments

Repetició d'un so o d'una paraula dins d'un poema

Duc pa sec al sac
m'assec on sóc
i el suco amb suc.

En aquesta frase quin és el so que es repeteix?. Saps quin és?

Anem a Granollers a gratar gripaus grocs.

Escriu les paraules que tenen aquests mateix so

Escriu un llistat de paraules que comencin per la lletra M

Escriu una frase que hi entrin totes les paraules que puguis del llistat que acabes de fer..

Fes un dibuix o composició plàstica d'aquests embarbussament.

Obra la porta i fa rac.
d'un bot ha saltat al rec,
més ben mudat que cap ric,
en pau li ha tirat un roc,
i l'ha fet caure del ruc.

Pensa paraules que tinguin un mateix so.

Inventa't frases divertides on surtin moltes d'aquestes paraules.

Versos que no rimen

Hi ha poemes que estan formats amb versos que no rimen: són els versos lliures.

HA ARRIBAT LA TARDOR

Ha arribat la tardor!
Passa pels camps i muntanyes,
Pels camins, jardins i carrers,
I hi deia el seu fullatge
de colors.
És l'estora d'alegria!

Però els ocells,
volant, volant,
amb el seu piu - piu tan dolç,
se'n van

Isabel Graells (10 anys)
Relotge de pagès

5. Com és el llenguatge dels poemes

La imatge.

Sovint el poeta crea imatges amb paraules per expressar el que vol dir.

IMATGES

Una mòmia, un ocell dins d' una gàbia antiga.
un lliri, un pal amb caputxa
un cotxe, un llangardaix sense ales
una sargantana, una imatge passada de moda
una gallina, una presumida pica-caques
la lluna, la pantalla d'un cinema.
L'avió, no està per punys ni punyetes.

*Carme Rovira
Grill Grillat*

- Com a exercici podríeu utilitzar aquest poema i entre tot el grup classe buscar les imatges.
- Posteriorment podríeu passar a dibuix o a qualsevol altra expressió plàstica alguna de les imatges del poema anterior.

La comparació.

El poeta sovint compara unes coses amb una altra que s'hi assembla, i és el lector qui ha de descobrir aquesta relació.

BOIRA

Llarga com la carena, sobre el riu
cada matí s'adorm la boira clara.

Marià Manent.

Recull de poemes per a petits i grans.

- Amb els alumnes utilitzant si voleu el vers que us hem posat com a exemple, o utilitzant qualsevol que vosaltres trieu dels llibres, podeu buscar les comparacions que hi ha en el poema i fer-ne de noves.

Fes comparacions. Pensa en que s'assemblen aquestes coses

Una mà petita com.....

Un cel immens com.....

Una casa gran com.....

Un gos pelut com

Ara pots fer el mateix però comparant coses pel seu color

..... vermell com.....

..... blau com.....

..... verd com.....

..... negre com.....

..... Blanca com.....

Completa:

La Maria té un gat suau com.....

El dofí és juganer com.....

La melmelada és dolça com.....

En Joan té un ocell alegre com.....

Quines comparacions hi ha en el poema següent?. Assenyala-les

LA LLUNA SENSE LLUM

La lluna sense llum,
com un carbó apagat.

La lluna,
la bruna,
vestida
de dol.

J. Carner.

Recull de poemes per a petits i grans

En què s'assemblen les coses que el poeta compara?

De la comparació a la metàfora.

Moltes vegades els poetes donen el nom d'una cosa a una altra que s'hi assembla, i és el lector qui ha de descobrir aquesta relació.

LES CLAVELLINES

Tota la barana
omplés de claror
cabellera estesa
a dalt del balcó

Vent enjogassat
que la despentines
restes perfumat
de les clavellines.

Mercè Romeva (16 anys)

Com a proposta de treball us fem la següent:

- Assenyalar la metàfora del poema

- Buscar quines metàfores es podrien fer servir per parlar d'aquestes coses sense anomenar-les.
 - El Sol.
 - La pluja
 - El vent

- Buscar en els llibres de la maleta o en el recull de poemes algunes metàfores. Explicar a què o qui es refereixen.

La personificació

El poeta, a vegades, dóna vida als elements, als objectes, atribuint-los accions que fan els éssers vius.

EL VENT I JO

he volgut escoltar el vent
- qui l'entén?
i amb la llengua tota humida
m'ha parlat
d'un gran riu allargassat
sota una boira exquisida.
Ha passat sobre el meu rostre
el seu alè
de manera delicada,
com un bes.
M'ha deixat el front serè.

Fou tan dolça la besada
que hi pensaré sempre més

Joana Raspall
Pinzellades en vers.

- Per a treballar-ho amb els nostres alumnes podríem partir del poema anterior tot buscant la personificació que ha fet el poeta i buscar quines accions atribuir-se a: una finestra, un núvol,.

Llegeix el poema següent i digues què li passa al fred. És una cosa que ens passa a les persones.

El fred és un home trist
que no té lloc ni cadira,
que no pot trobar un llit
quan la soneta els ulls crida.

Maria Beneyto
Poemes de les quatre estacions.

Assenyala quines accions podrien atribuir-se a:

Una cadira
Una planxa
Un arbre
Un llapis

Una cadira balla

A partir d'aquests llistats fes frases. Has de donar trets propis de persona als objectes.

	Moure els braços
Les finestres	Cantar
Els arbres	Ballar
Les ones	Plorar
La lluna	Riure
	Mirar

Les finestres miren el carrer i riuen

Amb qui parla el poeta?

A vegades el poeta parla amb els elements que apareixen en el poema.

TARDOR, TOT HO CANVIES DE COLOR

Tardor,

Tot ho canvies de color

Tardor,

Voldria ser com tu,

Un bon pintor

Anna Sardà (10 anys)

- L'autora d'aquest poema com heu pogut veure és una nena de 10 anys. Pregunteu als vostres alumnes amb qui parla l'Anna, a qui es dirigeix.

Llegeix aquest poema. Amb qui creus que parla la Montserrat?

Tu que recites poesia
que cantes la poesia.
Tu que fas feliços els nens
i els ensenyes la cançó.
Has trobat el teu ofici
ser poeta:

un ofici somiador

Montserrat Ribera (13 anys)

A Celdoni Fonoll

La poesia a l'escola.

Les enumeracions.

Hi ha poemes formats per llistes de paraules, que representen un ambient, un objecte, el pas del temps o el curs d'un procés.

ESCOLTA!

Les sirenes *ressonen*.

Els platerets *topen*.

Les portes *peten*.

Les ones *trenquen*.

Les branques *espeteguen*.

Els plats *xoquen*

Els focs *espurnegen*.

Els nens *xerren*.

Les abelles *brunzeixen*.

Els ocells *canten*.

Les cafeteres *xiulen*.

Els timbres *fan ring*.

Els gats *ronquen*.

Els panys *fan clic*.

Els somiadors *sospiren*.

Els rellotges fan

tic, tac, tic, tac,...

Georgie Adam

Un conte per a cada dia.

366 contes i poemes

A classe podríeu utilitzar les següents propostes, que us les posem a tall d'exemple:

- Fer un poema - llista d'objectes que es relacionin amb un ambient determinat.
- A partir d'una sèrie de noms: els colors, dies setmana, mesos any,... inventar una cançó de triar, o una tirallonga de rodolins.

Blau, en Pere cau.

Groc, han mort el porc

Verd...

- Es pot jugar a fer enumeracions de coses. Cada jugador incorpora un nou element. Cal ampliar la llista i no perdre la memòria.

Per exemple.

A la maleta porto un jersei

A la maleta porto un jersei i uns mitjons,

A la maleta porto un jersei, uns mitjons, i una camisa

A la maleta porto un jersei, uns mitjons, una camisa i un pijama,

A la maleta porto un jersei, uns mitjons, una camisa, i un pijama,....

Busca en el recull de poemes un poema que hi hagi un llistat de paraules. Escriu aquests llistat.

A que es refereix: objectes, animals, pas del temps,...

6. Fem poemes

Com treballar aquest bloc?

En aquests bloc es tracta de fer poemes. Crear

A les propostes que us hem fet fins ara i afegim també les següents:

Poemes a partir d' una audició musical

Posar una **música** adient.

Mentre dura la música el mestre/a va parlant d'acord amb la música que s'escolta i va suggerint indirectament el tema.

Virolai

(fragment)

Rosa d'Abril, Morena de la Serra,
de Montserrat estel,
il·luminau la catalana terra;
guiau-nos cap el cel.

Amb serra d'or los angelets serraren
eixos turons per fer-vos un palau:
Reina del cel que els serafins baixaren,
dau-nos abric dins vostre mantell blau.

Jacint Verdaguer

A la maleta trobareu algunes audicions per si les voleu escoltar o treballar amb els alumnes.

Poemes a partir d'una imatge

Ensenyar una imatge suggeridora (fotografia, diapositiva,...) i fer-la observar amb atenció . Què hi veiem, quins colors, quines percepcions, sensacions.

En el recull trobareu algunes imatges per si les voleu treballar amb els alumnes.

- Podríem demanar als alumnes que escriguessin en forma de poesia el què els hi suggerís aquesta imatge.

Poemes mutilats.

Es suprimeix d'un poema els adjectius verbs,... Reconstruïm el poema amb les mateixes paraules o amb paraules noves que no trenquin la musicalitat interna dels versos.

Aquí teniu un poema i el mateix poema mutilat per si el voleu treballar amb els vostres alumnes. Els hi podeu demanar que el completin a partir del context del propi poema.

EI MINAIRE

Ai, que fonda la mina!
És un pou de foscó.
i el minaire de cara ennegrida,
tan bon home,
quasi fa mitjà por.

Si pogués,
llum de sol li daria
i aigua clara, i un tros de sabó;
i voldria sentir-li contalles
de les seves troballes,
que no tot deu ser pedra o carbó

*Joana Raspall
Degotall de poemes.*

EI MINAIRE

Ai, que la mina!
És un pou de foscó.
i el minaire de cara.....,
tan bon home,
quasi fa mitjà

Si pogués,
llum de sol li daria
i aigua clara, i un tros de.....
i voldria sentir-li contalles
de les seves troballes,
que no tot deu ser pedra o!

*Joana Raspall
Degotall de poemes*

Poemes amb monosíl·labs

Es tracta de compondre poemes utilitzant només monosíl·labs.

EL GRILL

A la nit,
Ric, ric
dins el prat,
rac, rac,
el grill sap,
ric, ric,
que és molt tard,
rac, rac.

Bofill, F; Puig, A ; Serrat, F.

Recull de poemes per a petits i grans.

- Podeu fer una llista de monosíl·labs a la pissarra. Després es pot llegir la “Tirallonga de monosíl·labs” de Pere Quart i altres poemes monosíl·labs que trobareu en el recull.
- Es pot proposar els nens/es que facin un poema amb monosíl·labs semblant al de l'exemple.

Poemes suggerits pel tacte

Es tracta d'escriure frases, poemes, a partir de les sensacions que tenen els nens/es després de tocar objectes sense veure'ls.

- En aquest bloc podem fer tot tipus de poemes. Cal tenir en compte tot allò que s'ha après en els blocs anteriors.
- Amb **tots** els poemes que hagin fet els alumnes, al llarg dels sis blocs, us suggerim fer-ne un recull de cada bloc i una exposició...

De que parlen els poemes. Recull de poemes que han agradat més als nens.

Poesia per mirar. Les diferents lletres i abecedaris, cal·ligrames,.. que hauran inventat.

Poesia per jugar. Jocs de llengua, encadenaments i repeticions que hagin fet.

Com sonen els poemes. Versos curs, llargs, rodolins,... que hagin compostat..

Llenguatge dels poemes. Poemes amb metàfores, comparacions, enumeracions, que han escrit els nens.

Fem poemes. Poemes que hagin fet els nens a partir d'una audició, d'una imatge.

A cada apartat, a més de l'exposició de poemes dels alumnes, podria haver-hi una proposta de joc participativa pels altres alumnes de l'escola i les persones que visitin l'exposició.

- En comptes de l'exposició, o a més a més, es pot fer un tipus de llibre gran on es recullin els poemes més apreciats pels alumnes i les seves il·lustracions.
- També podeu aprofitar la classe de plàstica per fer la il·lustració, creació artística, plàstica,.. d'alguns poemes